

Stručni rad

UČENJE I RAZVIJANJE ČITALAČKIH SPOSOBNOSTI

Melita Šega, prof.
Osnovna škola Franja Malgaja Šentjur

Sažetak

Za uspješan rad sa djecom važna je motivacija i poticaj. Kod djece je poželjna radoznalost i spontanost. Učenici dolaze u školu s velikom očekivanjima i željama. Uloga nastavnika je da im omogući i pomogne pri upoznavanju i otkrivanju novog gradiva kao i usvajanju istog. U nižim razredima osnovne škole većina učenika usvoji tehniku čitanja. Dalje tehniku čitanja nadograđujemo, budući je čitanje osnova svakog učenja. S različitim aktivnostima potičemo učenike na bolje i brže čitanje i razumijevanje pročitanoga.

Ključne riječi: čitanje, motivacija, razumijevanje pročitanoga

1. Uvod

Čitanje je složeni proces stjecanja i usvajanje znanja. Dobra i brza tehnika čitanja omogućava nam lakše učenje i razumijevanje pročitanog.

Strategiju čitanja možemo podijeliti u 3 glavne skupine:

- Strategiju prije čitanja
- Strategiju tijekom čitanja
- Strategiju nakon čitanja

2. Strategije čitanja

2.1. Prije čitanja

STRATEGIJA VŽN: Što znamo? Što želimo saznati? Što smo naučili?

Ta strategija daje mogućnost učenicima da napišu što već znaju o zadanoj temi, da napišu što još žele saznati i na kraju što su naučili iz pročitanog.

Ta strategija daje posebnu pozornost:

- predznanju, • skupnom učenju • sudjelovanju svih učenika kod pisanja.

ZNAČENJE STRATEGIJE

- Omogućava rad s cijelim razredom i pogodna je za sve uzraste.
- Povezuje se s riječima u udžbeniku i nudi veliku mogućnost pisanja.
- Omogućava aktivnost svih učenika.
- Učenicima nudi model samostalnog učenja.
- Kompleksna je i obuhvaća sve faze procesa čitanja.
- Posebno je primjerena za činjenice o kojima učenici već puno znaju.

OLUJA MOZGOVA

Nastavnik ispituje učenike šta znaju o navedenoj temi. Sve asocijacije zapisuje u tablicu u prvu kolonu: "Što već znam"? Zapisuje se ključne riječi i asocijacije svih učenika.

KATEGORIZACIJA

Učenici pod vodstvom nastavnika kategoriziraju ideje nastale olujom mozgova. Zajednička aktivnost učenika i njihove asocijacije povezuje se zajedno u pojmovnu mrežu.

PREDVIĐANJA

Na temelju njihovog predznanja učenike učimo predvidjeti i razvijati mogućnost kompletiranja ideje o danoj temi.

POSTAVLJANJE PITANJA

Pri postavljanju pitanja vrlo je važna uloga nastavnika. Postavljajući pitanja: "Što misliš o toj temi?" ili "Možeš li nešto više reći o toj temi?" pomaže učenicima da se usmjere na važna pitanja. Ponekad je dovoljno da pitanjem: "Što mislite da ćete saznati iz teksta?" učenici dobe motivaciju za čitanje teksta i dobivanje odgovora na postavljena pitanja.

Prije čitanja učenici zapisuju pitanja u tabelu.

2.2. Tijek čitanja

ČITANJE – nastavnik mora izabrati dužinu teksta. Kraći i lakši tekst se lako pročita u cjelosti, dok duži zahtjeva podjelu u smislene cjeline. Zadaća učenika je čitati aktivno, tražiti nove informacije i odgovoriti na pitanja. Po čitanju prvog odlomka slijedi razgovor o pročitanom u smislu pojašnjavanja ideje, otklanjanje nejasnoća i objašnjenja novih pojmova.

Nakon toga nastavlja se čitanje slijedećeg odlomka, pojašnjavanje pročitanog i tako do kraja teksta.

2.3. Nakon čitanja

UTVRDITI STUPANJ RAZUMIJEVANJA i količinu zapamćenih informacija.

PISANJE ODGOVORA - Nakon čitanja pojedinačnih odlomaka i teksta u cjelosti. Učenici razmišljaju što bi napisali i što su naučili. Pokazuje se razlike između toga što su mislili da znaju i što su kroz tekst saznali.

Nastavnik potiče učenike da pregledaju početne informacije, precrtaju netočne informacije i oboje točne informacije. Tako se znanje gradi i uvtrđuje. Možemo postaviti dodatno pitanje: Možemo li još što naučiti?

POTRAŽITI TEMU iz ključnih riječi

ZAPISI – razdijeliti tekst na manje cjeline, ključne riječi, misli

KRITIČKO ČITANJE TEKSTA

3. Aktivnosti u našem razredu

Čitanje je osnova svakog učenja, ono je prozor u svijet. Zato je toliko važno da ga učenici usvoje do osme ili devete godine starosti, da bi pročitan tekst razumijeli. Dvije različite testovima provjerava se razumijevanje pročitanog teksta kod učenika starih devet godina. Ti testovi provode se mjesec dana nakon početka školske godine.

Njima dobivamo uvid u stanje čitanja i razumijevanje pročitanog. Budući da je čitanje zadnjih godina nazadovalo i učenici imaju sve manje navike čitanja nužno je nešto poduzeti. Odlučila sam na različite načine poboljšati motivaciju učenika za čitanje.

Naš pjesnik Tone Pavček je rekao: » Če ne bomo brali, nas bo pobralo!« (l.2001)

3.1. Testiranje - prikaz stanja u razredu na početku školske godine

BRZINA RAZUMIJEVANJA – učenik dobije tekst kojeg mora nadopuniti s jednom riječi od pet ponuđenih.

Svaki zadatak treba čim brže pročitati, izabrati slovo ispred prave riječi i upisati na listu za odgovore. Taj zadatak sastoji se od 25 pitanja, koja se rješavaju 7,5 minuta.

Primer: Mjesec ne svijetli i nebo je oblačno, pa je noć jako _____ .

A kratka B blizu C tamna Č vruća D suha

STUPANJ RAZUMIJEVANJA – pokazuje nam razumijevanje pročitanog teksta. Tekst treba pažljivo i čim brže pročitati, zatim riješiti zadatke zaokruživanjem slova uz ispravan odgovor. Test sadrži 20 pitanja i rješava se 10 minuta.

Primer:

U vožnji automobilom svi putnici moraju biti vezani sigurnosnim pojasom. Djeca moraju sjediti u posebnim autosjedalicama na zadnjem sjedištu. To pravilo mora se poštivati i na kratkim udaljenostima. Pri nepoštivanju pravila plaća se kazna.

PITANJA:

1. Djeca sjede u posebnim autosjedalicama
 - A na prvom sjedištu B bilo gdje C na zadnjem sjedištu
 - Č gdje žele D kada spavaju
2. Sigurnosnim pojasom moramo biti vezani
 - A kod kratkih vožnji B kod dugih vožnji C na putu iz škole
 - Č u vožnji po gradu D u vožnji po autocesti

HITROST RAZUMEVANJA Δ	Število PRAVILNO rešenih	Učenec (ime in priimek)																												STOPNJA RAZUMEVANJA \bullet					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	Število PRAVILNO rešenih	% slabših bralcev				
100	24-25																															19-20	100		
95	21-23																																16-18	95	
90	19-20																																15	90	
85	17-18																																14	85	
80	16																																13	80	
75	15																																12	75	
70																																	11	70	
65	14																																	10	65
60	13																																	9	60
55	12																																	8	55
50	11																																	7	50
45																																		6	45
40	10																																	5	40
35	9																																	4	35
30	8																																	3	30
25	7																																	2	25
20	6																																	1	20
15	5																																	0	15
10	2-4																																	0	10
5	1																																	0	5
0	0																																	0	0

Slika 1

Legenda:

Trokut – brzina razumijevanja, krug – stupanj razumijevanja
 Stanje u našem razredu bilo je vrlo zabrinjavajuće. Više od polovice učenika bilo je ispod prosjeka, ostali su bili prosječni, a samo 2 učenika iznad prosjeka.

3.2. Čitanje u razredu

Za postizanje boljeg rezultata u čitanju i razumijevanju pročitano, učenicima čitam odlomke iz knjiga s namjerom da ih potaknem da posude knjigu u knjižnici i sami je do kraja kod kuće pročitaju.

3.3. Čitanje prije nastave

Za razvijanje tehnike i brzine čitanja uvela sam tri puta tjednom po 15 minuta čitanja knjiga prije početka nastave. Čitaju se različiti tekstovi, koji su učenicima interesantni, o životinjama, biljkama, stranim državama... Na početku učenici čitaju tiho, lošije čitače pozovem k sebi da mi poluglasno čitaju. Nakon pročitano usmeno provjeravam da li su i koliko su učenici razumjeli od pročitano.

3.4. Čitanje u školskoj knjižnici

Naša škola ima vrlo bogatu i lijepu knjižnicu. Svake srijede učenici na početku sata odlaze na 15 minuta u knjižnicu. Tiho čitaju knjige koje si mogu posuditi i odnijeti kući. Knjižničarka provjerava jesu li učenici pročitali i razumjeli knjigu i zabilježi provjereno u svrhu dobivanja čitateljske značke. Čitateljska značka je slovenski kulturni pokret koji kroz različite programe i akcije potiče djecu na čitanje. Čitateljsku značku dobivaju učenici koji u godinu dana pročitaju 5 knjiga. Na kraju godine se učenicima koji su najbolji i najvjerniji čitači knjiga dodjeljuje nagrade.

3.5. Noć čitanja u školskoj knjižnici

Čula sam da je Noć čitanja velika motivacija učenicima za sudjelovanje u tom događaju. Možda se slijedeće godine odlučim za takav oblik sudjelovanja.

3.6. Razredni sati

Tu započinje zaozbiljno učenje. Učenici četvrtih razreda polako počinju koristiti udžbenike i učim ih tražiti stvarne podatke. Kao pomoć služi nam knjiga autorice Dušice Kunaver "Učim se učiti".

Također primjenjujem oluju mozgova i Paukovu strategiju.

PRIMJER PAUKOVE STRATEGIJE

1. Uzmi prazan list papira i podijeli ga na pola.
2. Pažljivo pročitaj tekst u udžbeniku.
3. Tekst pročitaj još jednom i podcrtaj važne pojmove i informacije.
4. Podcrtane pojmove opiši svojim riječima na lijevu stranu lista papira.
5. Na desnu stranu lista papira napiši ključne riječi i informacije.
6. List preklopi tako da se sakriju riječi napisane s lijeve strane i pokušaj pomoću ključnih riječi s desne strane prepričati tekst. Ako prepričavanje ne ide glatko pomogni se riječima i s lijeve strane.

3.7. Projekt „Čitamo, stvaramo, pomažemo“

Učenike već na početku školske godine motiviram da čitaju različitu literaturu i na taj način obogaćuju fond riječi. Potičem ih da stvore vlastite priče, čak i da napišu svoju knjigu koju mogu ilustrirati, oslikati korice i potpisati svojim imenom.

Sve tako nastale knjige izložene su u ožujku na školskoj priredbi, a posjetitelji mogu knjige razgledati i donirati novce čime pomažu socijalno ugroženu djecu. Tako taj projekt osim što pomaže u razvijanju čitalačkih sposobnosti učenika ima i humanitarni karakter jer omogućuje pojedinoj djeci odlazak u školu u prirodu.

3.8. Radna bilježnica – čitanje s razumijevanjem

U radnoj bilježnici izaberem tekst koji učenici moraju pročitati i nakon toga riješiti zadatke vezane uz pročitan tekst. Na taj način dobivam uvid da li su učenici razumjeli pročitan tekst i zadatke vezane uz taj tekst.

3.9. Testiranje – prikaz stanja u razredu na kraju školske godine

HITROST RAZUMEVANJA Δ		Učenec (ime in priimek)																												STOPNJA RAZUMEVANJA \bullet	
% slabših bralecev	Število PRAVILNO rešenih	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	Število PRAVILNO rešenih	% slabših bralecev
100	24-25	Δ						Δ	Δ					Δ	Δ															19-20	100
95	21-23	\bullet			\bullet									\bullet	\bullet								\bullet							16-18	95
90	19-20		Δ	Δ					\bullet									Δ	\bullet						Δ				15	90	
85	17-18		\bullet																				Δ						14	85	
80	16																									\bullet			13	80	
75	15									Δ																			12	75	
70																													11	70	
65	14																												10	65	
60	13						Δ																						9	60	
55	12		Δ								Δ	Δ																	8	55	
50	11																		Δ					Δ					7	50	
45										\bullet	\bullet	\bullet																	6	45	
40	10																												5	40	
35	9										Δ	\bullet							\bullet										4	35	
30	8																					Δ	Δ						3	30	
25	7		\bullet						\bullet																				2	25	
20	6																												1	20	
15	5						Δ																						0	15	
10	2-4																												0	10	
5	1										\bullet																		0	5	
0	0																												0	0	

Slika 2

4. Zaključak

Moj cilj bio je dignuti tehniku čitanja na viši nivo, zainteresirati učenike da počnu više čitati, čitati s većim razumijevanjem, obogaćivati svoj fond riječi i primjenjivati ga u svakodnevnom životu.

Približiti učenicima literaturu, da postanu radoznali, da počnu voljeti čitanje, da redovito čitaju i potiču i druge na čitanje.

Pripremila sam puno različitih aktivnosti koje su učenici dobro prihvatili i na kraju naš trud se zaista isplatio jer se uspjeh pri čitanju na kraju školske godine vidno popravio.

5. Popis literature

- [1] Pečjak, Sonja, 1995 Ravni razumevanja in strategije branja, Priročnik za učitelje na razredni in predmetni stopnji, Trzin, Založba Different, d.o.o.
- [2] Pečjak, S., 2016, Bralne strategije, Primeri besedil za 4. razred
- [3] Pečjak, S., Gradišar A., Bralne učne strategije, Ljubljana; Zavod republike Slovenije za šolstvo
- [4] Kunaver, D., 2017, Učim se učiti, Ljubljana; Društvo naše gore list